

RODINA JAKO DRUH PERFORMANCE

Michaela Škultěty

Román *Džinové* německo-turecké spisovatelky a novinářky Fatmy Aydemirové (nar. 1986), nominovaný na Magnesii Literu za překladovou knihu, vypráví silný příběh jedné rodiny rozkročené mezi dvěma zeměmi, dvěma jazyky i dvěma generacemi. V šesti kapitolách, z nichž každá sleduje jednoho člena rodiny, se postupně odhalují potlačená traumata a skrytá tajemství. Text, který se zpočátku jeví jako příběh o ztrátě a smutku, se postupně proměňuje v mnohovrstevnatou reflexi migrace, mlčení, rodinných rolí a kulturního dědictví. Děj se rozbíhá náhlou smrtí Hüseyina, otce kurdsko-turecké rodiny, který po deseti letech těžké práce v Německu konečně dosáhl svého snu: koupil rodině byt v Istanbulu a naplánoval návrat do vlasti. Namísto nového začátku však přichází infarkt. Pohřeb v Turecku přinutí celou rodinu znovu se sejit a v krátkém čase, pod tlakem smutku i kulturních zvyklostí, začínají na povrch vystupovat letité rány a křivdy.

Aydemirová pracuje s rozlišenou vyprávěčskou perspektivou: příběhy dětí jsou vyprávěny v er-formě, zatímco rodiče, Hüseyin a Emine, jsou oslovováni přímo, v du-formě. Tento prostředek vytváří napětí mezi intimitou a odcizením, evokuje přítomnost vnitřního hlasu, snad i *džina*, nehmotného svědka a společníka, který k postavám promlouvá. Autorka tak nejen ozvláštňuje naraci, ale také naznačuje, že některé věci lze vyjádřit jen zprostředkovaně, jako šepot, stín nebo ozvěnu vzpomínky.

Klíčovým tématem románu je rodina jako prostor očekávání, mlčení a vynucených rolí. Sama autorka v jednom rozhovoru poznamenala: „Chtěla jsem ukázat, že přistěhovalecká rodina je určitý druh performance.“ A přesně tak se její postavy chovají, jako by hrály předem dané role matky, dcery, otce, aniž by se v nich cítily samy sebou. Láska v této rodině rozhodně existuje, je však podmíněna poslušností, přizpůsobením se a především mlčením.

Komunikační propasti mezi generacemi jsou v románu silně akcentovány také jazykově. Rodiče původně hovořili kurdsky,

ale Hüseyin po své traumatické zkušenosti v turecké armádě mluvení tímto jazykem v rodině zakázal. Doma se přešlo výhradně na turečtinu a kurdská identita byla před dětmi potlačena natolik, že nejmladší syn Ümit teprve při smutečním obřadu v Istanbulu uslyší matku mluvit kurdsky a s překvapením si klade otázku, jak to, že jeho matka ovládá cizí řeč. Jazyk se tak stává nejenom prostředkem sdílení, ale i symbolem zapírání vlastní identity, kulturní ztráty a odcizení.

Nejvíce prostoru a psychologické hloubky se v knize dostává oběma dcerám. Sevda, která přišla do Německa jako teenagerka s doklady po své zesnulé sestře, se celý život potýká s pocitem vypůjčené identity a nepatřičnosti. Její kapitola je nejdelší a také nejdojemnější. Peri, mladší dcera, jako první v rodině studuje na univerzitě, zpochybňuje tradiční hodnoty a zkoumá svou identitu

v akademickém i osobním prostoru. Její jazykově i myšlenkově bohaté pasáže patří k nejvýraznějším částem románu. Naopak mužští hrdinové, Hakan a Ümit, působí o poznání méně propracovaně. Zvláště Hakan slouží spíše jako prostředek k vyjádření společenských témat, například policejní svévole nebo krize mužské identity. Ümitův příběh, dospívání spojené s potlačovanou sexuální orientací, je o něco vrstevnatější, ale i ten zůstává spíše v náznacích.

Přesto *Džinové* působí jako celek silně. Téma přerušené komunikace, kulturní rozpolcenosti a přenášených traumat je zpracováno citlivě a s velkou důsledností. Aydemirová neidealizuje ani Německo, ani Turecko, ukazuje, že „domov“ může být stejně tak snem jako klec a že návrat není vždy spásou. Přesvědčivě zachycuje atmosféru devadesátých let, období, které si řada Němců spojuje s érou popkultury a euforie, zatímco pro mnohé migranty to byla dekáda násilí, útoků a tiché samoty. Aydemirová záměrně volí tuto „předdigitální dobu“, kdy bylo pro queer mladé lidi v zapadlých městech prakticky nemožné najít někoho sobě podobného. Tento aspekt se silně odráží v postavě Ümita, v jehož životě chybí důvěrný prostor, kde by mohl otevřeně mluvit o svých pocitech.

Džinové nejsou formálně bezchybní, některé postavy zůstávají ve stínu, některé motivy jsou jen načrtnuté a občas román balancuje na hraně tematického přetížení. Identita a sexualita, emancipace, rasismus, třídní nerovnost či patriarchální struktury — Aydemirová se dotýká většiny klíčových témat současného diskurzu, někdy až příliš přímočaře. Skutečná síla knihy však spočívá v práci s motivy, v přirozených dialogích a pečlivě budovaném napětí. Istanbulský byt, v němž se odehrává většina děje, se stává sevřeným prostorem zadržovaných emocí a nevyčleněných snů. V kombinaci civilního tónu a obraznosti román místy připomene Orhana Pamuka, třeba při zmínce o „muzeu snů Hüseyina Yilmaze“. Aydemirová ale mluví vlastním hlasem — a ten stojí za pozornost. ●

Fatma Aydemirová
Džinové
přeložila Viktorie Hanišová
Host, Brno 2024
328 stran